

Sprawozdanie z IX Seminarium Mediolingwistycznego

Alena Podviazkina

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

alena.podviazkin@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2677-3517

Seminarium Mediolingwistyczne sekcji „Język w mediach” Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej jest cyklem spotkań badaczy, których łączą zainteresowania mediolingwistyczne. Spotkania te odbywają się dwa razy w roku, rotacyjnie w różnych polskich ośrodkach uniwersyteckich. Inicjatorką i stałą organizatorką cyklu jest dr hab., prof. UMCS Danuta Kępa-Figura. Współorganizatorami kolejnych seminaryjnych odsłon są członkowie sekcji.

IX Seminarium Mediolingwistyczne odbyło się 9 grudnia 2022 roku w Warszawie, w progach Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego. Zostało przygotowane przez przewodniczącą sekcji „Język w mediach” PTKS oraz członków sekcji, pracowników Uniwersytetu Warszawskiego – dr hab. Joannę Szyłko-Kwas i dr. hab. Krzysztofa Kaszewskiego. W spotkaniu wzięło udział ponad 40 badaczy z 16 polskich uczelni.

Przedmiotem dyskusji podczas warszawskiego spotkania były *Koncepcje Marii Wojtak w badaniach mediolingwistycznych*. „Nachylenie językoznawcze w badaniach nad mediami jest mało, że ważne i istotne, to też jest elementem niepomijalnym w obszarze refleksji nad tym, co jest komunikacją społeczną, komunikacją medialną, prasową” – od tych słów prof. dr. hab. Roberta Cieślaka, przewodniczącego Rady Naukowej dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach UW, rozpoczęło się dziewiąte Seminarium Mediolingwistyczne. Celem spotkania było przeprowadzenie dyskusji dotyczącej wykorzystania w badaniach mediolingwistycznych koncepcji Marii Wojtak – wybitnej lubelskiej lingwistki, która jesienią 2022 roku przeszła na uniwersytecką emeryturę. Przedstawiono syntezę badań nad mediami prowadzonych z uwzględnieniem koncepcji i instrumentarium badawczego prof. dr. hab. Marii Wojtak.

Członkowie seminarium wysłuchali wystąpień trzech zespołów naukowych. Referaty pierwszej grupy badaczek z Uniwersytetu Rzeszowskiego były poświęcone koncepcji Marii Wojtak w germanistycznych badaniach mediolingwistycznych i kontrastywnych. Dr hab., prof. UR Agnieszka Mac przygotowała wystąpienie na temat wzorców gatunkowych i ich wariantów według koncepcji Marii Wojtak i Ulli Fix. Na początku swojego referatu prelegentka wspomniała o wyznaczonych przez niemiecką badaczkę Ullę Fix nowych tendencjach w zakresie zmian zachodzących w konstruowaniu tekstów użytkowych – zmian opartych na montażu wzorców tek-

stów, mieszanii wzorców tekstów oraz łamaniu wzorca. Zamysł ten zestawiała z opracowanymi przez Marię Wojtak koncepcjami wzorca alternacyjnego i adaptacyjnego. Refleksję teoretyczną wsparła odwołaniami do analitycznych opracowań tekstów prasowych i telewizyjnych. Przywołała między innymi kontrastywne analizy Anny Hanus, która do oglądu niemieckiego dziennika „Bild” (Axel Springer Verlag) i polskiego „Faktu” (obecnie Ringier Axel Springer Polska) wykorzystała podejścia Marii Wojtak i Ulli Fix. Analizy empiryczne dzienników dowiodły, że większość tekstów informacyjnych zawartych w obu korpusach nie mieści się w założeniach wzorca kanonicznego tekstów informacyjnych. Agnieszka Mac przeprowadziła także analizy własne. Ich przedmiotem były newsy telewizyjne serwisów informacyjnych oraz komentarze prasowe. Jej badania dowiodły między innymi, że telewizyjne serwisy informacyjne mają wielopoziomą strukturę, zbudowaną z różnych gatunków, której elementarną jednostką jest news. Rzeszowska badaczka pokazała news jako gatunek tekstu składający się z subgatunków, a dokładnie przykład kolekcji gatunków, w przypadku którego na podrzędnych płaszczyznach zachodzi zjawisko przebitki gatunkowej.

Druga z badaczek rzeszowskich – dr hab. Anna Hanus, prof. UR – przedstawiła wyniki analizy tekstu literackiego (powieści Olgi Tokarczuk *Bieguni*) za pomocą narzędzi zaproponowanych przez Marię Wojtak. Także w tym oglądzie wykorzystana została koncepcja kolekcji gatunków.

Celem refleksji prof. dr hab. Zofii Bilut-Homplewicz w odniesieniu do dwóch dzieł Marii Wojtak dotyczących genologii i mediolingwistyki było uwidocznienie wpływu tradycji badawczych na współczesną refleksję naukową. Badaczka spojrzała również na monografie z perspektywy germanistycznej i zaakcentowała różnice między ujęciami genologicznymi w badaniach polonistycznych i w pracach z niemieckojęzycznego obszaru językowego.

Dyskusja po wystąpieniu pierwszej grupy badaczy toczyła się wokół pytań:

- Czy współcześnie perspektywa badań nad tożsamością gatunków, wydobywaniem ich wyznaczników jest zastępowana perspektywą zainteresowań relacjami międzygatunkowymi i multimodalnością przekazu?
- Czy nie jest tak, że na tekst patrzymy dzisiaj z perspektywy polisemiotyczności?
- Czy można wskazać cele, do realizacji których dążą badacze niemieccy i badacze polscy?
- Dlaczego nie powstało jeszcze kompleksowe opracowanie dotyczące gatunków medialnych?

Drugi zespół referentek łączył przedmiot analizy, jakim są przekazy audiowizualne. Dr hab., prof. UMCS Anna Dunin-Dudkowska podzieliła się wynikami badań seriali telewizyjnych przy użyciu instrumentarium Marii Wojtak. Do opisu trzech typów serialu: dramatu politycznego (na przykładach *House of Cards*, *Designated Survivor*), dramatu prawniczego (na przykładzie *The Good Wife*) i dramatu historyczno-obyczajowego (przykład *Downton Abbey*) wykorzystała koncepcję wzorca gatunkowego Marii Wojtak. Jej analiza zmierzała do pokazania tych serialowych form audiowizualnych jako gatunków, których wzorce są całościami mającymi wymiar strukturalny, pragmatyczny, stylistyczny i poznawczy.

Badaczki z Uniwersytetu Łódzkiego podzieliły się przemyśleniami na temat gatunku w formie kolekcji oraz kolekcji gatunków. Dr hab., prof. UŁ Ewa Szkudlarek-Śmiechowicz podjęła refleksję na temat telewizyjnych i internetowych gatunków w formie kolekcji. Poddawszy bezpośredniemu oglądowi magazyn telewizyjny i (wideo)blog, zwróciła uwagę, że przejawem złożoności gatunku w formie kolekcji są niedobory nominacyjne, będące wyrazem trudności w identyfikacji zdarzenia komunikacyjnego jako przynależnego do określonej klasy. Za ślad tych trudności uznała częstotliwość użycia nominacji hiperonimicznych typu *program*, *audycja*, które nie są nazwami gatunkowymi.

Tematem wystąpienia dr hab., prof. UŁ Beaty Grochali była telewizyjna transmisja sportowa, którą badaczka zaliczyła do kategorii kolekcji gatunków. W swoim referacie zwróciła uwagę, że kolekcja gatunków oznacza współwystępowanie składników zachowujących pełną autonomię w ramach całości, którą – choć nie ma zwieńczenia strukturalnego – wyróżnia określona funkcja ogólna. W podsumowaniu zauważyła, że nadanie bytowi komunikacyjnemu nazwy jest sygnałem powstawania pewnego gatunkowego schematu. Podkreśliła też, że teoria gatunków ma charakter uniwersalny, umożliwia bowiem zbadanie bardzo różnych gatunków za pomocą tego samego instrumentarium.

Pytania i refleksje po drugiej części seminarium dotyczyły następujących kwestii: studio a magazyn sportowy – problem zróżnicowania gatunków; nadawanie nazwy poszczególnym gatunkom – czy zawsze ma związek z rzeczywistością; gatunek a medium – gdzie jest granica pomiędzy tymi dwoma zjawiskami.

Na zakończenie obrad dr hab., prof. UMCS Danuta Kępa-Figura oraz dr hab., prof. UŚ Magdalena Ślawska zweryfikowały tezę o przydatności koncepcji Marii Wojtak do realizacji celów mediolingwistyki, a co za tym idzie – określiły miejsce genologii medialnej w badaniach mediolingwistycznych. Wyszędłszy od syntezy dokonań lubelskiej mediolingwistyki, omówiły wyniki 69 wywiadów przeprowadzonych w środowisku polskich uczonych przyjmujących w badaniach mediów perspektywę dyskursologiczną lub genologiczną. Przytoczyć tu można jedną z odpowiedzi na pytanie o przyczyny wykorzystywania w badaniach mediów koncepcji Marii Wojtak:

„Maria Wojtak w swoim bogatym dorobku publikacyjnym konsekwentnie penetruje polskie pole medialne, opisując różne jego aspekty, ale także, co bardzo ważne, tworząc autorskie koncepcje naukowe na poziomie teoretycznym i metodologicznym. Tym samym daje badaczom instrumenty pozwalające na opisywanie i interpretowanie zjawisk, procesów, twórców, mechanizmów językowych, stylowych, genologicznych, dyskursowych w sposób ujednolicony (nawet gdy koncepcje Autorki podlegają indywidualnym modyfikacjom). To zaś daje nadzieję na stworzenie syntezy »pola medialnego« w Polsce. Zaletą perspektywy badawczej propagowanej w pracach Marii Wojtak jest koncentracja na podejściu komunikacyjnym i dyskursowym w opisie badanych obiektów.”

Referaty wygłoszone podczas IX seminarium sekcji „Język w mediach” PTKS były podłożem kilkugodzinnej dyskusji naukowej, podczas której zarysowały się nowe perspektywy badawcze dotyczące możliwości wykorzystania metodologii Marii Wojtak w badaniach mediolingwistycznych.